

## Derera Miklós beszámolója

*(Derera Miklós beszámolóját a Deportáltakat Gondozó Országos Bizottság irodájában – Budapest, VII. ker., Bethlen tér 2. – Kandel Klára vette fel 1945. július 20-án, és iktatta a Sachenhauseen 116,005 számú jegyzőkönyvben.)*

Szüleim Monoron laktak, és anyám 1919-ben Budapestre ment engem szülni. A gyermekkorom Monoron töltöttem, gimnáziumba Budapesten jártam. A szüleim kitértek és én keresztényként nőttem fel.

A zsidótörvény legelőször a németek bejövetelekor – 1944. márciusában – érintett. Addig nem számítottam zsidónak, de ezek után következtek a kellemetlenségek. Kirúgtak az állásomból. A németek bejövetele előtt, mint katona, dolgoztam a németek ellen, a Kállay-kormány utolsó hónapjaiban egy tisztii puccs előkészítésében, minek célja Magyarország háborúból való kiugrása volt. A németektől menekülnöm kellett, mert kerestek a lakásomon (Budapest, Angyalföldi u. 24/b.)

Láttam a helyzet tarthatatlan voltát, kiszöktem Monorra a szüleimhez, akiket épp akkor gettóba vittek. Természetesen nem hagytam el őket, és én is velük mentem. Benn a gettóban saját magunkat élmeztük. Ezért én napszámba jártam a járás tisztii állatorvosához. Ez egy erkölcsi megszégyenítés volt, tekintve, hogy én is diplomás ember vagyok. Előzőleg jó barátságban voltunk, amit ő elfelejtett.

Ez így tartott, amíg behívóra Jászberénybe be nem vonultam munkaszolgálatra. Onnan 1944. június 8-án vagoníroztak és vittek Borba. Oda megérkezve egy úgynevezett „Innsbruck”-lágérbe helyeztek el, és kijártunk dolgozni egy kőhegynék az áttörésére, amelyet vasútépítés céljából kellett csinálni a Todt-szervezet részére. Ott a todtisták sokkal különben és becsületesebben viselkedtek velünk szemben, mint a magyarok. Egy Balog István nevű horvátországi származású todtista ötvenünket, akik Jászberényből érkezünk a lágérbe, valamivel könnyebb munkára osztott be és ételmelet csempészett be. Velem különösen jól bánt. Ugyanakkor a magyar keret a lehetőségekhez képest a legpimaszabb volt.

Egyszer ki voltam kötve, csak azért, mert a lágérmunka közben fütyülni merészelttem. Szűcs szakaszvezető (Szeged környékéről) kötött ki. Meztelenül két órára voltam kikötve. Közben meg is vertek. Ezen kívül ugyanebben a lágérben volt egy Zbranek nevű őrmester, aki azelőtt a budapesti Földművelésügyi Minisztériumban volt altiszt, de itt a lágérpaparancsnok helyettese volt. A legkedvesebb dolgai közé tartozott, hogy az ételmelet ellopta és ugyanazt az ételmelet eladta nekünk az értéke 10-20-szorosán. Dr. Nagy zászlós volt a lágérpaparancsnok (1945. júliusában újpesti lakos volt és leigazolták), különösebb bűnei nem voltak, csak az, hogy mindent ráhagyott az őrmesterre, csak az üzleti ügyeivel törődött, és egy közömbös szemléző szerepét játszotta. Nagy és Tálás hadapród Borban engem is megpofozott. Ott volt még Tusori tizedes, aki állandóan verte az embereket. Szűcs szakaszvezetőnél beosztott Sándor honvéd (szentesi szabósegéd) rugdosta az embereket, kikötötte őket és kedvenc időtöltése volt, hogy nem hátulról rugdalta az embereket, hanem előlről. Teljesen egyéni kikötéseket is csinált, minden századpaparancsnoki rendelet nélkül. Szokásai közé tartozott, hogy elkezdett bratizni valamelyik emberrel, de egy pillanattal később nekiugrott az embernek és véresre verte. Egyébként Marányi alezredesnek volt a spiclije. Marányi, amikor kijárt ellenőrizni, kijelentette, hogy ez lesz a zsidók temetője.

Később, augusztus közepén berendelték az egész lágért Borba, és ott voltunk az úgynevezett Súd-lágérben szeptember 17-ig, ahol fegyelmezők és hasonló időtöltések voltak: csukló, bukfenc, kúszás stb. Egy alkalommal, amikor Marányi jött szemlére, az ő parancsára kikötöttek 100-150 embert úgy, hogy a barakk egészen körös-körül a fellógatott emberekkel volt körülvéve. A barakk oldalára szegeket vertek, arra lettek kikötve az emberek. Aki nem fért rá, annak sorban állva kellett várni, amíg rákerült a sor.

1944. szeptember 17-én útba indítottak bennünket. Az első menetlépcsőben 3600 ember, mégpedig a jehovások, a második menetlépcsőben az úgynevezett félvérek, és a harmadik lépcsővel a többi lágerek. Akkor Belgrádba hajtottak és azalatt aránylag jobb dolgunk volt. Meg kell jegyezni, hogy szédítették az embereket hamis újságcikkkel, hogy Magyarországon már minden rendben van, a Lakatos-kormány a zsidó üzleteket kinyitotta, a Németországba deportált zsidókat visszahozták, úgyhogy fejevesztetten az a máramarosi fiú is, akinek már senkije nem volt, amikor egy alkalom jött, rohant hazafelé. Titoék felajánlották, hogy menjünk hozzájuk, de nekünk Zbranek újságcikkeket mutatott, mely szerint ott minden rendben van, és ezért nem próbáltunk csatlakozni a partizánokhoz.

Bortól Belgrádig tűrhető helyzetünk volt és rendes ellátásban volt részünk. Ellenben Belgrádon keresztül éjjel vittek, mert féltek a belgrádi nép tüntetésétől. Dacára az éjszakai átcsempészésnek és az SS-őrségnek, akik átkísértek bennünket, Belgrádban a belgrádi nép szimpátiatüntetést rendezett. Cigaretta és kenyert dobáltak be a sorok közé. Egyáltalában a szerb nép elsőrangúan és gyönyörűen viselkedett velünk szemben.

Belgrád után Zimonyba hajtottak bennünket, ahol egy régi iparvászár épületeiben helyeztek el, amik tömve voltak tetűvel. Ott már nem kaptunk enni egyáltalán semmit, csak nyolc nap után adtak egy feketét és egy meleg levest.

Ezután a hátszág felé hajtottak a szerb Bánáton át, ahol megkezdődött a lövöldözés. A lövöldözést Pál zászlós (szabadkai) kezdte meg, és aztán az átkísérő német DM (Deutsch Milicia) és a német volksbundisták vették át. Aki lemaradt, vagy félrelépett, vagy szükséges dolgait akarta elintézni, azokat lelőtték. Ezekért úgy Nagy zászlós (akit 1945. júliusában igazoltak), úgy az egész keret, valamint Pataki főhadnagy is, egytől-egyig felelősek, mert a lelovásokat megakadályozhatták volna.

Volt egyszer egy nagy esőzés, és ez alkalomból egy todtista hibájából tíz ember halt meg, akiket egy vízmosásba állítottak, és a lerohanó víz elkapta és elvitte őket.

Természetesen ennivalót még mindig nem kaptunk, úgyhogy a földről, a pizsokból szedtünk fel marharépat, nyers krumplit, kukoricát és azt ettük, valamint amit a szerb származású nép bedobált nekünk ennivalót.

A Bánáton keresztül Titelnél léptük át a magyar határt nagy örömmel. Egy tüzér szakaszvezető állt az úton, aki megkérdezte: minek hoztátok haza ezeket a zsidókat, miért nem pusztítottátok el őket?

Titelről Újvidékre mentünk, majd Újvidékről Cservenára. Még mindig semmi hivatalos élelmezés nem volt, csak a saját maradék értéktárgyainkért a kerettől százszoros áron vásároltunk egy-egy szelet kenyeret. Közben állandóan vertek és a legkisebb dologért agyonlövés járt, úgyhogy Cservenáig a magyar keret kb. 80 embert vert agyon és lőtt le.

Cservenán a téglagyárban voltunk elszállásolva, és amikor tovább akartunk menni, az SS körülvert bennünket, pár napig ott tartottak, aztán 500-as transzportokban útnak indítottak. Az SS-ek előzőleg embereket vittek „munkára”, akiket a munka végeztével nem hoztak vissza, hanem hátravitték a magyarok a bányába, és ott kivégezték őket.

Cservenáról Veprődre mentünk, addig semmi baj nem volt, sőt Veprődön meleg krumplilevest kaptunk este 10-kor. Másnap hajnalban útnak indítottak, de egész más hangon, mint addig, egészen durván hajtván, amíg rá nem tértünk a zombori országútra. Ott német vagy sváb menekültekkel talákoztunk először, amitől az SS kísérő legénység teljesen megvadult és belezavartak az útszéli árokba. Ott kellett ötös sorokban, lehajtott fejjel futni egész Újszivácig. Futás közben is, akár a menekülő svábok, akár az elvonuló SS-csapatok is, kedvükbe illően a csoportjainkba belegéppisztolyoztak és a menekülő sváb asszonyok 1-2-3 vezényszavára is sortüzet adtak le ránk. Majd Ószivácra a csoportunkat egy mellékutcába zavarták, a földre kellett feküdni, kezünket előrenyújtani, és akkor kezdtek bennünket lelőni. Lorsi nevű hegedűművész bajtársunkat lőtték először tarkón, mert a hegedűje tetszett nekik, azután, aki nem volt szimpatikus nekik, azok kaptak egy tarkólövést. Az emberek hátán sétálgattak az SS-ek. Rólam lehúzták a pulóveremet, cipőmet, pokrócomat, és egy ingben és nadrágban hagytak, mezítláb. Egy SS-legény, aki az én tarkómhoz nyomta a géppisztolyt, amikor a „los” vezényszó elhangzott, természetesen felugrottam – ő felém lőtt, de nem talált el, és én a sorok közé vettem magamat. Taknyos 14-15 éves sváb kölyök puskatussal, dorongokkal vertek. Akit a fején találtak el, annak a feje szétlottyant, és aki egy lépéssel kijebb ment, mint a sor, azt lelőtték. Egy SS-katona motorbiciklivel járt arra, megállt és géppisztollyal a sorok közé tüzelt.

Több-kevesebb megállással, hasonlóan az Ószivác előtti úthoz, hajtottak bennünket Zomborig futásban. Ott betértek a zombori vágóhídra, ahonnan kb. négy nap pihenő után új őrséggel, SS Oberscharführer parancsnokságával megindultunk Mohács felé. A parancsnok mindent elkövetett, hogy élelmet szerezzen számunkra. Ezen a vonalon egy embert lőttek agyon, azért, mert egy SS szólítására futni kezdett. Meglehetősen kényelmes – naponkénti 15 km – tempóban vittek Mohácsig.

Meg kell jegyezni, hogy Kiskőszegen az ott állomásozó magyar utászok és folyamőrök és átvonuló újvidéki repülőszökök nagyon rendesen viselkedtek, élelmet és cigarettát ajándékoztak nekünk, sőt amikor megindultunk, egy folyamőr őrmester jött utánunk azzal, hogy hová megyünk, mert az egész folyamőrség és utászok – mind alföldi parasztyerekekből álló legénység – lemondott az aznapi kenyéradagjáról és élelmiszeréről, hogy azt nekünk adhassák. Természetesen az SS nem engedte meg, hogy azt nekünk kiosszák, és hogy tovább jöjjenek.

Mohácson egy börténybe helyeztek el egy pár napig. Az első napokban még az SS őrizetében voltunk, de két nap után magyar keretlegénység vett át, tábori csendőrök, akik meglehetősen durván és kegyetlenül bántak velünk. Cservenkától Mohácsig, az átvétel napjáig kb. 1400 ember pusztult el, és megmaradt kb. 1200. Ennyien indultunk Mohácsról Ausztria felé.

Szentkirályszabadján voltunk egy hétig, és onnan gyalog indítottak Magyaróvárra. Kaptunk útközben egy fél komisz kenyeret, és egyszer napjában valami meleg ételt, ami három deci volt. Útközben agyon nem lőtték, csak agyonvert sokat a magyar keret, többek között Lackó honvéd és Karakai szakaszvezető. Karakai Zircen engem addig vert puskatussal, amíg össze nem estem. Hogy miért, azt nem tudom.

Hegyeshalomnál átadták a németeknek, akik egy 7 km-nyire lévő vasútállomáson bevagoníroztak bennünket, és ahol az első komoly étkezést kaptuk az SS-től. Onnan gyorsvonati sebességgel Sachsenhausenba vittek bennünket.

1944. november 11-én a Sachsenhausen lágérbén megkezdődött a szokásos háftling rabélet. A 11-es blokkban, az úgynevezett zsidó blokkban, ahol egyrészt blokkmunkát, másrészt ülmunkát végeztem, tekintve leromlott állapotomra. Onnan december 18-án elküldtek Försténberg am Oder-ban lévő munkatáborba, ahol 250 magyar és szlovák zsidóval voltam együtt. Ez Frankfurt am Oder mellett van. Ott a harmadik nap megbetegedtem, agyvelőgyulladás kaptam, négy napig eszméletlen voltam Gyógyszert nem kaptam. A gyengélkedő szobában feküdtem. A lágérbéparancsnok mindennap feljött a betegeknek kiosztani az – ő szerinte nekünk járó – pofonokat.

1945. január 1-én negyvenedmagammal, mint ahogy később kiderült, a krematóriumnak szánt transzporttal, visszaküldtek Sachsenhausenba. Umlaut háftlingre.

Mikor másodszor kerültem Sachsenhausenba, a csoportunkat újra a 11-es blokkba rakták. Onnan az éjszaka egy sátoraljújhelyi fiú, dr. Weisz Miklós orvos kicsempészett engem, tudván azt, hogy ez a transzport a krematóriumnak van szánva, és hajnalban eldugott a kórházba. Reggel elintézte a kórházi felvételemet is. A többi 39 embernek nyoma veszett.

Január 3-tól egészen a felszabadulásig a kórházban feküdtem, ahol egy norvég és egy belga orvos rendességének és önfeláldozó magatartásának köszönhetően sokan életben maradtak. Ez a két orvos mindent megérdemel. Az egyik neve D. Delaunois Albert volt, aki mindent elkövetett nem csak a betegek érdekében, hanem az összes ott lévő zsidók és egyéb rabok, háftlingek érdekében is. Akiket lehetett, a krematórium-transzportokból kiszedett, és eldugta a kórházban, a saját élete kockáztatásával.

1945. április 21-én az oroszok felszabadították a kórházban, beteg. Utána a meglehetősen jó élelmezéstől hamarosan meggyógyultam, és az ottani kórház-tábornak a laboratóriumát vezettem. Később Monorra visszatérve szüleimet, akik idős emberek voltak, és akiket Monorról Auschwitzba deportáltak, nem találtam, és semmi hírt nem kaptam róluk.